

Politikai
röpiratok

1
8

(Ornis Esigmond)

MURÁNYI IGNÁCZ

TEMESVÁRMEGYEI FŐISPÁN

EMLÉKEZETE.

8

TEMESVÁR,
NYOMATOTT AZ UHRMANN ÉS BLAU-FÉLE KÖNYVNYOMDÁBAN.
1869.

Rivonia

1880

MURRAY IANACS

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

1880

D^E BALLAGI MÓR.

1880

1880

1880

Kivonata

Temesvár szabad királyi városában 1869. évi június hó 24-ikén Temesvármegye részéről tartott rendkívüli kisgyűlés jegyzőkönyvének.

257. szám.

Elnöklő első alispán ur azon megrendítő gyász-hirt közölvén a kisgyűléssel, hogy a megyének szeretve tisztelt főispánja Murányi Ignác ur ő méltósága hosszas súlyos betegsége után, a marienbadi fürdőben, hova egészsége helyreállithatásának reményében utazott, folyó hó 22-én reggeli 9 órakor a jobb életre átszenderült; előterjeszté miként a boldogultnak hülttetemei a családi sírboltba leendő eltakarítás végett, a hozzáérkezett távsürgönyi tudósítások szerint tegnap, az az f. hó 23-án indittatván el Marienbadból, Temesvárra fognak szállittatni; előterjeszti egyuttal miként a boldogultnak körülötte volt legközelebb rokonai ugymint veje, Manasszy Gyula s sógora Ónossy Mátyás urak azon óhajtásukat tudatták, hogy a temetkezési szertartások Temesvárott a megyeházánál tartatnának meg, s azután a hulla egész csendben vitetnék ki Murányba s helyeztetnék el a sírboltban: ennek folytán, hogy a megye nagy halottja iránti utolsó tisztelet adóját annak életében szerzett érdemeihez méltólag rojja le, s hogy azon benső ragaszkodásnak, hő szeretetnek s mély tiszteletnek, melylyel irányában viseltetett még egyszer látható

kifejezést adhasson elnöklő alispán ur a közönséget e tekintetbeni intézkedésre felhivta.

Ezzel kapcsolatban felolvastattak Manasszy Gyula s Ónossy Mátyás urak távsürgönyei, melyekben az iránti kívánságukat nyilatkoztatják, hogy a temetkezési szertartás Temesvárott tartassék, s az ez iránti intézkedésre Ormós Zsigmond első alispán urat felkérlik.

Elnöklő első alispán urnak mély megindulással előadott közlése rendítőleg hatott a nagyszámmal egybegyült közönségre.

A megboldogultban nem csak a megyének általános tisztelt főispánja, hanem egyik legkitünőbb fia, igen sokaknak szeretett barátja, rendlithetlen hazafi, a megyei tanácskozásoknak éltető lelke hunyván el egy személyben, azon fájdalom, melyet ennyi veszteség a közönség keblében felköltött szavakban nem lévén kifejezhető, a bizottmányi kisgyűlés fájdalmának láthatólag is kifejezést kíván adni.

A közönség meglévén győződve, hogy e megyének nincs egyetlen lakosa, ki a megye szeretett főispánjának, az ügyefogyottak gyámolának, a nép valódi atyjának gyászos elhunytá felett fájdalmat nem érezne, ez általános fájdalom-érzetnek jegyzőkönyvbeni kijelentése mellett — jóllehet a bánat külső mutogatásra nem szorul, mert a valódi gyászérzet a szivbelsejében honol; mindazonáltal hogy a közönség kegyelet-érzete nyilván-

nittassék, s a boldogult áldás teljes emlékének tisztelete, s elhunyt feletti közös bánat külső jelekben is kifejeztessék, a közönség nagy vesztesége feletti fájdalomát a szokásos külső gyász által is nyilatkoztatni kívánván, hat heti gyász határoztatik. Ennek jeletül a megye két házán már kifüggesztett gyász-lobogók hat hétig fentartatni, a megyei közönség levelezéseiben gyász keretű papirnak s fekete pecsétnek használata rendeltetik. — A folyó év augusztus 2-án kezdődő évnegyedes közgyűlés alatt a csanádi főtisztelendő káptalan székesegyházában gyászmise tartása határoztatik, s ennek megtartására csanád-megyei püspök Bonnaz Sándor ur ő nagyméltósága megkéretik, s a megyei közönség a tanácskozási teremből első alispán ur vezetése alatt a gyász-isteni tiszteletre testületileg fog megindulni: — az isteni tisztelet végeztével a közönség a tanácskozási teremben ismét összegyűlvén a közgyűlés elhunyt főispán ur ő méltósága felett tartandó emlékbeszéddel fog megnyitvatni, s ennek tartásával Ormós Zsigmond első alispán ur bizatik meg, s ezzel a hat heti külső gyász bevégeztetvén a gyász-lobogók bevonatnak.

Miután pedig a boldogultnak arczképe a megyei gyűlésterem számára még mult évben megrendeltetett, miután a dicsőült azon alkalommal midőn arczképének átengedésére megkéretett maga azt nyilvánítá, hogy a közönség kívánságának csak akkor óhajtott volna eleget tenni, ha majd a halál adóját lefizette; — a fentebb előadott szertartás legillőbb alkalom volna az arczkép kifüggesztésére; Ormós Zsigmond első alispán ur meg-

bizatott, hogy az arczkép elkészítését siettesse, s a mennyire lehetséges lesz annak az augusztus 2-ik közgyűlésre leendő megérkezését kieszközölje.

Egyuttal boldogult főispán ur ő méltósága elhunytáról a nagyméltóságú magyar királyi belügyi ministerium feliratilag; a szomszéd Arad, Krassó, Torontál csanádmegyék, szabad királyi Temesvár s Versecz városok s a nagykikindai kerület közönségei átíratilag, minden megyei tisztviselő s bizottmányi tag urak levélileg értesíttetni rendeltetnek.

Végül az elhunyt családjához a közös fájdalmat kifejező részvét-irat intézteni határoztatik.

A boldogult vejének Manasszy Gyula és sógorának Ónossy Mátyás uraknak a felolvasott távsürgönyökben a gyász-szertartás iránt kinyilatkoztatott óhaját a megyei közönség, hogy szeretett főispánja iránti utolsó tisztelet adóját annál fényesebben fejezhesse ki — egyhangulag osztván, a gyász szertartás elintézését mindazonáltal a család, jelesül a boldogultnak mélyen sujtott özvegye méltóságos Murányi Ónossy Magdolna, s kedves leánya nagyságos Manasszy-Murányi Erzsébet asszonyságok e tekintetbeni rendelkezési jogának fenntartása mellett, — átvállalja, s egyben kijelenti, hogy a boldogult iránti ragaszkodásának s tiszteletének a temetkezésnél is kifejezést adandó a gyász szertartásnál testületileg fog résztvenni.

Egyébiránt a gyász-ünnepély rendezésére nézve miután a felolvasott távsürgönyökben Ormós Zsigmond első alispán ur kéretett fel az intézkedésre, ennek elnöklete alatt Szalay Pál kanonok, Rácz Áthanaz, Bá-

novics Sándor, Petrovics Milós, Dr. Coda Sándor és Pichler Lipót urakból álló küldöttség kéretik fel; utasítatván egyuttal, hogy a városi hatósággal magát érintkezésbe téve a szertartás iránt belátása szerint intézkedjék.

A mennyiben pedig a gyászünnepély rendezéséhez költségek kívántatnának, első alispán ur felhatalmaztatik, hogy a szükségrendelt összegeket a megye rendelkezése alatt álló valamelyik pénztárból utalványozza, s az iránt jelentését utólagosan a bizottmányi gyűléshez beterjessze.

Erről Ormós Zsigmond első alispán ur s a küldöttségi tag urak kivonatilag értesitetnek.

Olvasta és kiadta
Kalmár Lajos,
főjegyző.

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

EMLÉK-BESZÉD,

MELY TEMESVÁRMEGYE RÉSZÉRŐL 1869-^{IK} ÉVI
AUGUSZTUS 2-^{ÁN} SZABAD KIRÁLYI TEMESVÁR
VÁROSÁBAN TARTOTT BIZOTTMÁNYI KÖZ-
GYÜLÉS ALKALMÁVAL

ORMÓS ZSIGMOND

ELSŐ ALISPÁN ÁLTAL A MEGYEI KÖZÖNSÉG
MEGBIZÁSÁBÓL TARTATOTT.

A derék nem fél az idők mohától
A koporsóból kitör, és eget kér,
S érdemét a jók, nemcsak s jövődő
Századok áldják.

Berzsenyi.

Tekintetes vármegyei közönség!

I.

Murányi Ignác meghalt! hangzott ez előtt hat héttel mindenütt a honban; s megyénk népesége gyászba borult. Midőn a főrendi-ház elnöke június 23-ki ülésben a halál-esetről a méltóságos főrendeket értesíté, hozzá tevé: hogy a haza benne leghivebb fiai, a magas ház legmunkásabb tagjai egyikét vesztette el. A főrendek érzületeit híven kifejezni véli midőn e vesztesség felett mély fájdalomát kijelontve, az elhunyt-nak emlékéét jegyzőkönyvileg megörökíteni indítványozza.

A méltóságos főrendek az elnök előterjesztését általános helyesléssel fogadták.

A hirlapok, a helybeliek szintugy mint a fővárosiak és vidékiek pártszinezet nélkül nagy részvéttel kísérték e jeles honpolgár kimultát.

Murányi főispánunk meghalt! terjedt el városunkban az érkezett távsürgöny folytán még azon nap, melyben június 22-kén reggeli 9 órakor a távol marienbadi fürdőben, halhatlan lelke porhüvelyét elhagyta.

Önök a lesújtó hír első benyomása alatt június 24-kén tartott rendkívüli bizottmányi gyűlésükben az elhunyt megyei kormányzó iránt táplált szeretetükkel s tiszteletükkel öszhangzó határozatot hoztak, midőn a gyász eset ötletéből hat hétig hivatalos gyászt, arczképének gyűlési teremünk számára beszerzése iránt már előbb hozott végzésüknek foganatosítását a temetkezési szertartásoknak megválasztott bizottmány általi ünnepélyes rendezését, és gyászmise mondását, végre e mai közgyűlésben emlék-beszéd tartását elhatározták.

Az emlékbeszéd megtartásával csekély személyemet megbizni méltóztattak.

A szabad Athene példáját követték Önök ezen határozatok által, kiknél népgyűlésekben s általános ünnepélyek alkalmával az elhunyt nagy férfiaknak panegyricus beszédekben dicsőítése szokásban volt.

E szokás Kimon szabadnépéről a római császárok szolgaiasan hízegő korára Tacitus s Plinius idejére átszarmazott, és őseink által is gyakoroltatott, mint ezt Telegdy Csanád érseknek I. Robert Károly király felett mondott beszéde, Verestői György hason irányu remek szónoklatai, s a régi nyelvemlékeink gyanánt őrzött „Halotti beszédek“ eléggé feltűntetik.

Midőn ezen megtisztelő megbizást elfogadtam nem vetetem eléggé számot erőmmel, s e perczen bevallani kényszerülök, hogy akár szellemi erőm parányiságát tekintsem, mely az elhunytak nagyságától messze távol van, akár pedig azon meghitt szoros barátságot vegyem figyelembe, mely élttem boldogító viszonyát képezé, s mely ítéletemben elfogulttá tehet, a várakozásnak megfelelni képes nem leszek.

Ennek daczára még is elvállaltam ezen megtisztelő megbizást, mert a gyász, mely barátom elhunytá óta nappaljaimat szintugy mint éjjeleimet kíséri s a búbanat, mely keblemet eltölti szavakba öntve tán enyhülni fog, szívemnek jól esik, hogy szeretetemnek és hálámnak e jeleit sirjára tehetem, és világ hallattára büszkén kikiálthatom: Az elhunyt nagy férfiu barátom volt.

Elvállaltam ezen megtisztelő megbizást azért is, mert az elhunyt ragyogó szerepét a közélet nyílt terén, ezen terem falai közt világ láttára s mindnyájunk zajos tapsai mellett sok ízben játszotta el, s így rajzom hiányosságát Önök élénk visszaemlékezése pótolni fogja.

II.

Feladatomban a képzőművész törekvéséhez sokban hasonlít, ki hivatva van arra: hogy bizonyos élőalaknak lehető hű utánzását szeméink elibe állítsa.

A művész előállítandó alakját előbb körvonalalaiban vázlatosan lerajzolja: hogy így apró részletek s árnyékolás nélkül könnyű munkával és lehetőleg gyorsan az egész mű rajzát feltüntesse.

Mint szónok a művészek ezen eljárását követem, s Murányi Ignác alakját nem úgy mint enyészetnek indulva végszakában, és mindnyájunk fájdalomra ez köztünk megjelent, hanem mint a férfiú erő teljében a hon javáért, személyes érdekeink mellett, s megyénk ügyeinek elintézése közben körünkben és köztünk működött, s az erély és tevékenység lehető legnagyobb fokát kifejtette, mintegy körvonalozni fogom.

Ha képiró volnék, úgy Michael Angelo vagy az újabbkori Cornelius esetét kellene felhasználnom: hogy Murányi életrevaló, éles belátásu, tetterős alakját körvonalozzam.

Ezen képirók izmos életerős alakjai Murányi mindég tevékeny multjával a legnagyobb rokonságban vannak.

Ha szónok volnék, úgy Perikles, Cicero, Demosthenes vagy istenben boldogult Lonovics érsek ékes-szóllásával kellene birnom, hogy az elhunytnek érdemeit méltókép dicsőítsem.

Parányiságom mind ezektől messze távol van.

Lonovics érseket emlitem, kinek fényes szónoklatait e teremben hallani többen szerencsések voltunk, és ki szónoki első babérait borsodi főispán Klobusiczky József felett tartott emlékbeszéde alkalmával 1826. évben hasonló esetnek köszönheté.

A ki Murányit csak két év előtt ismerte, s munkásságát kifejteni látta, hosszú életet jósolhatott neki; s lehetlennék tartotta volna, hogy a szüntelenül s annyi logikai éllel buvárkodó lélek, annyi ruganyos mozgékonyssággal bíró test működése ily hamar megszűnjék; azonban a Mindenható nem mindég az emberek óhajtásaival s várakozásaival öszhangzásban intézi a dolgokat.

A kórosbaj csirája láttatlanul fejlődött, sebesen fokozódott, s egy előre csak a testi erőt megtörte, mert az emberlét nemesb felét, a lelket egyhamar meggyengíteni nem birta.

A tetterős férfiú bizalmas beszélgetése közben gyakran

fülemlité: hogy feledhetlen anyja 68. éves korában halt meg, de atyja csak 54. évet élt, hogy az utóbbi okból hosszú életre nem számít, azonban reméli: hogy egyetlen leánya után unokáját még látni fogja.

Az ég ezen reménye teljesülését sem engedé meg. Meghalt korábban mint atyja; kimult mielőtt unokáját karjain ringathatá.

Murányi élte végszakában le volt sujtva, alakja előre görnyedt mint tölgy koronája, melyet a zivatar villáma váratlanul megtört; de a szemlátomást hanyatló testben, még mindig erős lélek honolt, mely élte végszakáig a közügyekbeni részvételre őt képesíté.

Plato azon tana: hogy a lélek önmagától mozgó s a testtől, elkülönített szellemi anyag, hogy a lélek mint földi létünk nemesb része halhatlan, a mint ezt a nagy bölcs Phädonjában bebizonyítá, Murányi végszakában előttünk megtestesítve volt.

Salamon király a lélek halhatlanságát a bölcsesség-könyvében következő szavaiban határozottan kifejezi: „Mert az isten halhatlanná teremté az embert, s hasonlatosságának képére alkotá őt.“

A május hónap végével tartott tisztviselő választási közgyűlés, melyen elnökölt még mindnyájunk friss emlékezetében van. Ez Murányi utolsó nyilvános cselekménye volt.

E közgyűlésből egyenesen a messze Csehországba Marienbad fürdőhelyre távozott, hol orvosai tanácsa folytán betegsége enyhülését elérni reméllette, s hol egy rövid hónap lefolyása után szeretetére mindenkép érdemes vője Manaszgyula, s sógora Onossy Mátyás képviselő szerető karjai közt, rövid szenvedés után, néhány percz alatt a kérlelhetlen halál utól érte.

Csak 24 órával halála előtt levelet intéze hozzám a megyei ügyek iránti részvétellel teljest, mely most már drága ereklyéim közé tartozik.

Murányi halála ezek szerint mintegy hősiessé volt s folytonos munkásság dicsfényében ragyog. Megtört testtel, de egészséges lélekkel, véglehelleltéig a közügyeknek szentelte gond-

jait. A halál ezen neme nem kevésbé dicső mint azon vitézeké, kik fegyverben a csata mezején el vérzenek.

A hon és megye, szeretett családja s barátai, házi s gazdasági eseményei mindvégig érdekelték. E sokszoros érdekeltisége, mely megfelelő tevékenységgel párosult, s a remény, a halandó ember ezen utolsó vigasztalása őt egy perczig el nem hagyták.

Murányi élete rövid volt, csak 51 évig tartott.

Ez életpálya tartamban ugyan rövid, de cselekményekben gazdag volt.

A képzettségénél anyagi helyzeténél, s alkatmányunknál fogva tevékenységre hivatott honpolgár előtt különböző térek állanak nyitva, melyeket a lehetőségig elfoglalni, s betölteni honpolgári s emberbaráti kötelesség.

Murányi a cselekvés különböző téreit nem csak elfoglalta, hanem ezeket teljesen be is töltötte.

Mint honpolgár a népuralom hő pártolója új intézményeink megalkotásában tevékeny részt vőn, s politikai meggyőződését több évi börtön szenvedéseivel megpecsételte.

Meggyőződése soha sem változva mint a delej mindég ugyan azon egy irányra mutatott. A szerencésb korszak beálltával midőn elveit, melyekért előbb szenvedett diadalra vergődni tapasztalá, s a szabadság hajnalsillagát viradni látta, készséggel foglalta el azon magas állást, melyet a nemzettel kibékült fejedelem bizalma nékie nyujtott.

A főispáni méltóság fényéről és fontosságáról Önök körében szónokolni felesleges.

Ő a tisztikar feje, de ennél még több a vármegyében a legfőbb hatalmat a királyt s ennek jogait képviseli. Innét következik azon államjogi tan: hogy a megürült főispánság mind addig magára a királyra száll vissza, míg a méltóságot másnak nem adományozza. A főispán a törvényes kapocs és közvetítő a fejedelem s alattvalók, a kormány és kormányzottak közt; s a megyei közigazgatásnak és igazságszolgáltatásnak vezetője.

E méltóságban nem rideg eltaszító viselet vagy elfogult akarat, hanem résztvevő nyájasság, emberismeret, szónoki kép-

zetség szellemi fensőség és nemes tettek által lehet csak hatni. E tulajdonokkal az indulat hullámok közepette, s az eltérő vélemények tüzes harczi közt a megyét bátor kézzel vezetni, s a gyöngébb félnek menhelyet nyújtani az avatott főispán tisztéhez tartozik.

Murányi állása méltóságának tudatában volt, s az elősolt sajtásokkal birt. A megye bölcsője, tevékenységének s később hanyatlásának színhelye volt. Ifju erejének megfelelő szerény állásban kezdve s a legmagasb méltóságban végezve a megyeélet fény- s árny-oldalait, a megyei hivatalkodás minden ágait s a dolgok elintézési módját tökéletesen ismerte.

A kötelesség teljesítését mindenkitől megkívánta, a roszakaratot kérlelhetlenül ostorozta, a gyarlóság iránt elnéző, azonban mindenki iránt emberszerető volt.

Mint családfő bőven meg volt áldva azon tulajdonokkal mik a családi boldogság alapját képezik. Családa körében Seneca tanát követé: ha szerettetni akarsz szeress.

Gyöngédebben szerető s bizalmasb viszonyt, mint a mi-nőben Murányi hátrahagyott családjával volt képzelnem lehet. Nőjével született Onossy Magdolna asszonysággal negyed századontul fenállott házas szövetségét a meghasonlás soha nem háboritá. Voltak bánatok és voltak örömek, de ezek mindég közösek voltak.

Annyi benső ragaszkodás, valódi szeretet és jószág honolt a tisztelt család körében mennyi érdemes lett volna arra: bogy tagjait még számos éven át boldogítsa.

Ebből kimagyarázhatják Önök a nagyságát azon gyász-nak, mely a család életben maradt tagjait a megrendítő hír hallására érte, s mely a pártszinezet s osztály különbség nélkül mindenütt feltűnt mély gyászban nemű enyhülést kell hogy találjon.

Azon barátság, mely köztünk fenállott, családi örömek hiányában éltem legboldogítóbb viszonyát képezé. A sors ezen szövetséget, mely tisztaságára nézve a hajdankor Damoni és Pithiasi barátságára emlékeztete, megirigyelve.

A család tisztelt tagjaival gyakran érintkezém. Sok ör-

vendetes napot töltöttem körében, s azon szomorú kötelességnek is részesévé lettem: hogy a halálhírét fájdalommal azon szakában, midőn önmagam is alig birtam megküzdeni vele, a család hon maradt nő tagjaival közöljem.

A fájdalom a büles s erős férfiut is leveri. Cicero egy évnél tovább nem tudott erőt venni bánatán, melyet Tullia elveszte miatt érzett; s az özvegy valódi Artemisia valamint a család többi nő tagjai a sors keserű poharát fenéig üritették ugyan, de az ész sugallatával párosult lelkierő a szív gyötrő fájdalmait náluk is legyőzte.

A benső odaadás s valódi ragaszkodás barátai iránt az elhunytak fényoldalai közé tartozott.

Tartós valódi barátság, melyről Byron oly találóan mondja: „hogy szerelem szárny nélkül,“ csak azok közt lehető, kiknek gondolkozás módjuk s érzeményeik azonosak. És én, ki a boldogult dicsőítésére elegendő szavakat nem talállok boldogító barátságának részese voltam.

Évek hosszú során át nem merült fel nevezetese tárgy vagy eszme, melyben nézeteink nem egyeztek volna. Most barátom kinulta ürt hagyott hátra lelkemben, mely egészen be nem tölthető soha.

Mily nézetei voltak az elhunytak a barátságról? ezt saját szavaival kimagyarázom, melyeket birtokomban levő levele szövegéből idézek.

Bailly az első francia nemzeti gyűlés elnöke mondá: „hogy ovakodni kell azon veszélyes embertől, ki a kapott levelet elteszi.“

Mióta ezt olvasám a bizalmas baráti leveleket rendszeren megsemmisitem, Murányi levele azonban, melyből a szöveget idézendő vagyok 1850-ik évben rendkívüli körülmények közt keletkezett; az aradi várfogolytól a temesvári bástyaboltozat rabjához volt intézve, s e levelet emlékül eltettem.

„Szinlett barátságot nem ismert emsoha — írja Murányi — s ti, kiket a kötelék régebben fűz hozzám tudjátok: hogy mind azoknak sorsa iránt, kiket barátainnak neveztem, mindég a legbensőbb részvétellel viseltetem, s ti hozzátok barátságom ki-

vül az együtt leélt nehéz szenvedések azonossága is feledhetlenül köt.“ —

Igen, Murányi barátai iránt mindég a legbensőbb részvételt viseltetett. Barátai óhajtásáról értesülnie elég volt: hogy ezt magaévé tegye, s létesítésére áldozzon. Voltak kik szívének e nemes vonása miatt őt kárhoztatták. En e sajátságot szép jelleme egyik ragyogó gyöngyének tekintém.

És valóban ki az életbölc Socrates tanát követi, mely szerint barátainknak jót kell tennünk, elleneinknek pedig rosszat tenni nem szabad, az Murányi eljárását helyeselni fogja.

Végtelenig terjedne előadásom, ha a dicsőült jellemvonásait egyenkint rajzolni akarnám. A körvonalozás berekesztéseül legyen ezért elég röviden fölemlíteni: hogy szilárd elvű hazafi, fedhetlen életű polgár, szerető családfő, példás emberbarát, ritka gyakorlottságu s érdemekben dus gazdag tisztviselő volt.

III.

Elleneink gyakran hiesztelik: hogy félbarbárok s az idegenek iránt türelmetlenek vagyunk.

A barbárismus és türelmetlenség visszataszító s vonzó erővel nem bír, következőképen ezen vád alaptalanságát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy a honunkba beköltözött idegen elemek minden kényszerítés nélkül s önként a nemzet hű fiaivá, magyarokká válnak.

A magyar elembe beolvadásnak a gondolkozásban, érzületben és vágyakban tökéletes magyarrá lételnek egyik örvendetes példáját a Kulterer családban üdvözöljük.

A hajdani temesi bánóság s ezzel vármegyénk is a török járom alól felszabadulása után, dicső emlékü Mária Terézia alatt 1779-ik évben az anyaországhoz végleg vissza csatolva lön.

A végzet ugy akará: hogy megyénknek a visszacsatolás után első főispánja gróf Niczky Kristof 1779-ik évi június 22-kén s következőkép ugyan azon napon főispáni méltóságába ünnepélyesen beiktatva lön, mely napon dicsőült utolsó főispánunk földi lételét bevégezte.

A török hódoltság alól felszabadult Temesvár polgárai első nemzedékének sorában Kulterer Antal s utána Kulterer József előfordulnak mint erről a megye jegyzőkönyvei 1779-ik évtől kezdve tanuskodnak. Mind a kettő jó hirben álló megbízható férfit volt, mert bécsi kereskedők nevében betáblázások tárgyában a megyei jegyzőkönyvben megbizottakként több ízben szerepelnek.

Kulterer József 1785-ik évben megyei másod aljegyzőnek kinevezve lön.

II. József császár elhunyt főispánunk nagyatyja Kulterer József részére 1782-ik évben Murány községtől 61,710 frton adományozván őt s utódait nemesítette.

A nemesi adománylevél feltünteti: hogy Kulterer József azon alkalommal, midőn Nándor-Fehérvár törökkézre került ezen városban birt két házát és minden vagyonát elvesztette, s az uralkodó osztrák fejedelmi ház iránti hűségében megmaradva, Temesvárra tette át lakását, hol 10 évig mint bíró, és sok évig mint tanácsnok jelesen és dicséretesen hivataloskodott.

Kulterer József elősorolt érdemei alapján nemesítve lön, s minthogy a 2-ik József által adott diplomák érvénytelenekké lettek II. Ferencz császár és király az érintett adománylevelet 1798-ik évben újra megerősíté.

A Kulterer család ez után 1807-ik évben kiállított külön királyi diploma mellett a Murányi előnevet kapta.

Murányi-Kulterer Ignác elhunyt főispánunk édes atyja 1805-ik évben a megye tiszteletbeli esküdtjévé kineveztetett, de mozgékony élénk természetével a katonai pálya öszhangzóbb volt s ezért katonává lön. A megye iránti érdekeltségét azonban ez után is tetteleg bebizonyítá, mert jegyzőkönyveink tanúsága szerint uradalmi földeiből a kerületi tisztviselő javára évenként négy holdat ingyen át engedni magát 1811. évben le-

kötelezte s végre a hadseregben elfoglalt kapitányi állásáról lemondva, ez után Csehországból hozott neje, született Recht Mária oldalán gazdaságát Murányon nem jó szerencsével folytatá.

Murányi Kulterer Ignác több nemes vármegye táblabírója 1824-ik évi június 29-kén meghalt.

Ez esemény az özvegyenőt sulyos csapásként érte. A birtok adósággal terhelve volt, több neveletlen gyermek s ezek közt a csak hat éves fiu Ignác neveltetésének gondja az özvegyre maradt.

A Semproniusok anyját Korneliát a történet méltóképp dicsőíti szeretetéért s önfeláldozásáért mit gyermekei iránt tanusított.

Főispánunk anyja a Gracchusok anyjának világhírű dicsőségében ha nem is osztozik, de gyermekei iránti önfeláldozó nemes szeretete miatt Kornélia emlékezetét fölidézi.

Ifju éveimben ez anya szeretet-teljes nemes törekvéseinek, önmegtartózkodásainak és nélkülözéseinek miket gyermekeért türtönmagam szemtanuja valék.

Más nő a terhek sulya alatt leroskad. E gyenge testalkotású nő vállalja a terhet megbirták.

Férje után maradt tetemes adóságait leróvta, hogy az eladósodott jószágot az idő közben felnőtt fiának az 1845-ik évben bekövetkezett halála után csak nem egészen tehermentes örökségtől hagyhatá.

Fiából férfiut képezett mindenképp érdemest arra: hogy megyénkben a diszes főispáni állást elfoglalja; s hogy Ujlaky, a Hunyadyak, Szilágyi, Kinizsy, Losonczy; ujabb időben Niczky, Alnásy, Tihanyi s mások utódja legyen.

Legyen áldott ez anya emlékezetec.

Murányinak az utolsó időben már öszülni kezdő nemes férfinak szemei nem egyszer könnyűbe lábadtak, hangja emelkedettebb lön, s ajkai áldást mondtak a nemes anyára, ki magától mindent megtagadott volt, csak hogy fia anyagi jövőjét biztosítsa.

IV.

Murányi 1818. évi ápril 4-én Temesvár városában született.

A rendes tanfolyam bevégezése után pályáját a megyei közélet terén 1838-ik évben megkezdé, mely az előre törekvő nemes ifjuság számára akkor nyitva állt. A megye főispáni helytartója Tihanyi Ferencz által ez évben tiszteletbeli aljegyzőnek kineveztetett.

A megyék életében ezen idő nevezetes korszak volt. Az 1832/6-ik évi országgyűlésen Kölcsény, Wesselényi s mások vezér szónoklatai után lábra kapott szabadelmű demokratikus elvek ekkor már az országban elterjedve voltak, s az ifjuság mindenütt s így nálunk is ezen elvet magáévá tette. A nemzeti nyelven folyt tanácskozások a közügyek vitásában részvételt könnyítették, s a szőnyegen levő sérelmek és tárgyak mint a szólás- és vallásszabadság, s a felségsértési- meg hűtlenségi esetek szabatos meghatározása az ifuságot a tanácskozásban részvételre feltűztették.

Megyénk ezen korszakában Lonovics József esanádiptispök higgadt mély belátású ékes szólásával Vukovics és társainak heves viszonzásai szemben álltak; s a megyei kormányzatot Muzsly, Dessewffy, Várkonyi személyeiben oly férfiak vezették, kiknek nevei megyénkben az utókornál maradandó emléket kivittek és kiktől a tudványó fiatalság a megyei élet körében sok hasznost tanulhatott.

A megyei élet ezen korszaki nyilvánításaihoz Murányi már befolyt. Ez volt az iskola, mely politikai pályáját előkészíté.

Murányi ez után 1841. évben szolgabírónak, 1845-ik évben a temesi járásban főszolgabírónak, — s 1848. évi ápril 4-kén a megye által tetteg életbe léptetett demokratiai választási alapon másod alispánnak, mind a három esetben közakarattal megválasztva lön.

A sebes előléptetés és közakarattal történt választások,

azon hasznos szolgálatoknak, melyeket Murányi a közélet terén kifejtett, s népszerűségének fokmérői voltak.

Az 1848. évi ápril 4-ki tisztujítás minthogy már nem egyedül a kiváltságolt nemesi osztály részvételével történt, a résztvevők nagy száma miatt az új vármegye-háza udvarán szabad ég alatt tartatott.

Az 1848-ik évi nevezetes események korszakához juttattam beszédemben. Ezen korszak eseményeit vázlatosan rajzolni nincs szándékomban, s még azon tevékeny odaadást, melylyel Murányi a népfenségi elvek diadalára közreműködött sem feshetem illőleg.

Legyen elég annyit fölemlíteni, hogy a megye első alispánjának kormánybiztosi minőségben folytonos távolléte miatt, a megye kormányzata azon terhes időben Murányi vállaira nehezült, s hogy az 1849-ik évben bekövetkezett gyászos napokban Murányit a hon legkitünőbb férfiával egyenlő sors érte. Családa köréből kiragadtatva szabadságától megfosztva, a temesvári 14-ik sz. alatti bástya-boltozatban találjuk őt.

Birtokában vagyok azon jegyzeteimnek, miket ugyan azon fogházban lételem alkalmával írtam.

Ezek szerint a hadi törvényszéki ítélet Murányi Ignác ellen 1850. évi márczius 28-án kihirdetve lőn. Murányi az october 3-ki manifestum után azon évi deczember 5-kéig az ország kormányzójához fölterjesztett öt rendbeli jelentései, — a függetlenségi nyilatkozat kihirdetésére tartott megyegyűlésen részvéte, — a megsérült honvédek számára a kormány által földben s pénzben ígért jutalom iránt kiadott rendeletnek b. Vécsey tábornok felhívására közhirré tétele, — s végre a forradalom részére eszközlött katonajonczozás miatt a temesvári hadi törvényszék által halálra s jószágvesztésre ítéltetvén; — Hajnau által a jószágelkobzás fontartása mellett vasban tölendő 16. évi várfogságra megkegyelmeztetett.

Az ítélet tartalma, melyben a dolog természeténél fogva Murányi azon korszaki tevékenységének fő mozzanatait egybefoglalva vélnők, a valóságnak meg nem felel, s Murányinak a népszabadság érdekében kifejtett buzgalmát bágyadt árnykép gyanánt sem tünteti fel.

Az ország kormányzójához fölterjesztett 5. rendbeli jelentés a temesvári vár ostromlása körül fölmerült észleléseire vonatkozott, és Kossuthnak Pestről kivonulása alkalmával több más hivatalos irományaival együtt az osztrák hadparancsnokság birtokába jutván az ítélet hozatalakor legnagyobb beszámítás alá jött. A Vécsey tábornok fölhívására közhírré tett rendelet továbbá, nem a magyar kormány részéről a megsérült honvédek számára adandó jutalomra, hanem különbség nélkül mind azon egyénekre vonatkozott, kik közszolgálat teljesítése közben sérülést szenvedendnek. A hadi törvényszék ezen rendelet közhírré tételének oly magyarázatot adott: hogy Murányi a temesvári várnak közmunka erővel legszorosb zárlatát hathatósan elősegítette s ezen cselekményét szintén nagy beszámítás alá vette.

A kimondott súlyos ítélet, mivel szeretett családjától öt hosszú időre s végkép elszakítá Murányira megrendítő hatást tőn.

Két hónapra reá Murányi körünkből kiragadtatva az aradi várba átszállított; honnan csak nem négy és fél évig tartott fogsága után kegyelem útján kiszabadult, s elköszönt javait újra vissza nyerte.

A szomorú napok a közélet terén, midőn az embernek lakhelyét elhagyni, s barátait csak cszmeesere végett is fölkeresni tilos volt, ez után következtek.

Ily viszonyok közt az Andobaták módja szerint behunytt szemmel küzdeni lehetlen volt. A birtokos osztály s Murányi ez osztály tevékeny tagja ősbirtokán családi körébe vissza vonult nem hogy tétlenül maradjon, hanem hogy buzgalmát anyagi jóléte növelésére egész mértékben kifejtse.

A kaján irigység itt is feltalálta; s Murányi kellő indoklás nélkül 1860-ik évben szerető családa s barátai köréből újra kiragadtatva tőlünk messze eső csehországi várba szállítottatott. Távolléte azonban ez uttal tartós nem volt.

Midőn 1861-ik év kezdetén a jobb jövő csillaga honunk egén feltűnt a józsefvárosi vár fogolyjai, kik egyébként is nem beszámítás alá eshető cselekményeik, hanem egyéni népszerűségük miatt elővigyázatból önkényleg letartóztatva lettek sza-

badon bocsájtattak, s Murányi az alkotmányos megye által közakarattal és nagy lelkesedéssel első alispánnak megválasztva lőn.

A megyei közönség ezen kitüntetése által megadta nekie azt, minél Bartal Györgynek hasonló alkalommal önmagára vonatkozólag tett kifejezése szerint „már nagyobbat és szebbet nem adhatott.“

A megye élete ekkor mint Othman álma, melyben a török nagyság jövőjét látta rövid tartamu volt, s az országgyűlésen a kiegyenlítés iránt táplált reményeknek meghiusulta után, az év egészen le nem folyt, midőn a megye tisztikarának alkotmányos érületű nagy része, s ezek élén Murányi mint első alispán hivatalaikról lemondottak.

Ujra provisorium következett, s azon erők, melyek a viszonyok kedvező fordulata után a közélet terén magukat tevékenységre szánták volt, újra visszavonultak.

A változás szükségese volta iránt minden oldalról nyert meggyőződés végre megtermé gyümöleseit. A honunk láthatárán feltűnt kedvező korszak megyénkben Murányi Ignácznak az 1865. év őszén főispánná történt legkegyelmeseb kinevezése által inaugurálva lőn.

Cincinnatus hajdan az ekét elhagyta, hogy honát fegyverrel szolgálja. Murányi az ekét a fogház miatt elhagyni kényszerült, hogy csak nem közvetlenül innen alkotmányos méltóságaink egyik legdiszesbikét elfoglalja.

Azon nagyszerű tüntetések s az általános öröm azon túláradozásai, mik a szeretet és tisztelet biztos jelei gyanánt megye szerte s ezen királyi városban mint megyénk székhelyén is, a kinevezett főispán első föllépte és székfoglalása alkalmával feltűntek, még emlékezetünkben vannak. A folyó évi junius 22-kén Marienbadban bekövetkezett halála a kebleket hasonló pártszinezet nélkül gyászba borította. A páratlan nagyszerű temetkezési gyász-kiséret, mely nem csak megyénk legtávolabb vidékeiről ezerenkint, hanem a szomszédos hatóságokból is nagy számban s valódi benső fájdalommal csődíté egybe a tisztelgőket a földi maradványok körébe, csak néhány hét előtt mindnyájunk fájdalmas részvéte mellett megtörtént.

A bevonulás és halottas kíséret, az öröm és fájdalom, a sokat ígérő kezdet, és minden reményt megsemmisítő bevégzés közt csak negyed fél évi időköz van.

Ez időköz rövid volt arra: hogy várakozásaink vágyaink mind teljesüljenek, de az anyagi hanyatlás daczára, mely főispánunk testi erőjét utolsó időben látszólag megtörte még is elég volt arra: hogy vesztességünket pótolhatlannak nyilvánítsuk.

Az 1865-ik évben megyénkben másod izben beállott inségi katastrofa Murányi emberszeretének fényes tanubizonyságát nyújtotta, a midőn az előtte két évvel már adott példája szerint lakhelye szegény osztályu népét csak nem egyedül tartotta, s ezen felül befolyása sulyával megye szerte a szűkölködők számára tetemes adományozásokat szerzett, és kiosztatott.

A porosz hadjáratban elesett vagy munkaképtelenné vált harcosok, és ezek hátrahagyott családai számára megyszerte eszközölt bökezü fölcsegélés emberszerető keblének hasonló maradandó bizonyítványát képezi.

S a megye tisztikarának szaporítását, a külső tisztviselők számára kieszközölt irodai általányt, melyekre az igazság-szolgáltatás, s közigazgatás érdekeinek szempontjából annyira szükségünk volt, és mely engedményeket pénzforrások hiányában, s a küszöbön álló hatósági rendezéssel szemben kinyerni annyira nehéz volt, elhunyt főispánunk hathatós befolyásának köszönhetjük.

Csak is neki róvható fel érdemül továbbá az is: hogy az ó-vármegye házának elzálogositva volt részét vissza nyertük, ezen felül a szomszéd kincstári épületnek is birtokába jutottunk, mi által nem csak tisztviselőink hivatalkodási igényeinek, hanem a perlekedő felek jogos követeléseinek is a lehetőségig megfelelő van.

A központi előfogatozási teher sulyosan nyomta volt a községek vállait. Boldogult főispánunk erélye ezen bajt is elenyészteté.

S az előbbeni absolut ideiglenes rendszerek alatt annyira zilálttá vált árvautygek tisztába hozatalában, s az árvapénztár

jelenlegi virágzó állapotának előidézésében is Murányinak mulhatlan érdemei vannak.

Kinos fájdalmak gyakran gyötörték utolsó időben a beteget, azonban a szembeötlő hanyatlás, s a megújult erős fájdalmak daczára kislelkű panasz soha sem hangzott el ajkairól. Helyzetét megadással tűrte. „Isten neki“ — írja levelében — javulni vagy bevégezni! mert tehetlenül, munkátlanul tengődni saját bajaim lesésére szorítkozva lenni, ez munkához és foglalkozáshoz szokott embernek lehetlen!“

V.

Születésétől kezdve haláláig, az élet a tisztviselői s honpolgári pálya változatos utain követve a nagy halott emlékezetét, tevékenységének képmását adni törekedtem.

Az előadottakból mindenek előtte feltűnik a következetesség, mely az elhunytat hona, családja, barátai s különösen ezen megye iránti vonzalmaiban jellemzi.

Igen a boldogult mindenben s így politikai elveiben is következetes volt. A meggyőződés azon isteni szikra, mely a kebel érzületében születve az ész tüznél lánggá fellobban hogy életutainkon világítson.

Murányi szívében az emberszeretet szikrája azon korban midőn a hasongondolkozásuk még kevesen voltak, a democatia népuralmi elveit elméje tüznél meggyőződéssé érlelé, s ez elvek következetes pártolása vezérfonálként életén át-huzodik.

Nem önhaszonkeresés vagy dicsvágy nem a tömegek tapsai vagy hiuság, hanem a honpolgári kötelesség helyes felfogása hasznos tettvágy a hivataloskodás pályájára vitte, s bátran állítani lehet: hogy a tisztviselőség különböző fokain, a néppel sokoldalú s közvetlen érintkezése közben, ártatlant soha sem büntetett, igazságtalanul ítéletet nem mondott, a vigaszt keresőt kielégítette és még betegállapotában is, midőn orvosai tartozkodást javasoltak büszke s önelégült volt: hogy magától kihallgatlanul senkit el nem bocsájta. Mint hajdan Perikles atyja volt a népnek.

Az utolsó legmagasb köztüntetésen kívül Murányi minden hatalmát, melylyel a közügyekben befolyásra mint tisztviselő felruházva volt a nép bizalmából nyerte. A tisztviselői pályán előléptetése mindég a választók közakaratóval történtek. Munkás élete példája volt annak, hogy a nép s a közvélemény minden ellenkező allítások daczára az igaz érdemtől megismerését el nem vonja.

S midőn Murányi utolsó kitüntetését fejedelmi adományként a felelős kormány kezéből elfogadta, ezzel multjával s meggyőződésével nem jött ellenkezésbe.

Azon elvek, melyekért Murányi 1848-ik év előtt küzdött, és melyekért ezen év után szenvedett a nemzet felhatalmazott képviselői s koronás fejedelme közt létrejött kibékülés, s a népuralom legerősb védbástyája a parlamentaris kormány-forma által szentesítést nyertek, s ez után minden honpolgárnak kötelességében állott elfoglalni s lehetőleg betölteni azon közhasznu tért, melyet számára az alkotmányos tényezők bár melyike kijelölt.

Murányi az 1865/6 évi kibékülést mint dönthetlen alapot készséggel elfogadta, mert benne a népuralmi elvek diadalát látta, melyért egész életén át küzdött, — mert a kibékülést a nemzet sok szenvedése s kimerültsége után szükségesnek, — s a lajthán tuli népekkel kötött solidaris szövetségénél fogva reánk nézve előnyösnek, és végre a tovább fejlesztésre alkalmasnak találta.

Elfogadta ez alapot, mert valamint magán viszonyaiban, ugy közéletében a boszu, az engesztelhetlenség előtte ismeretlen volt, mert az összeférhetlenség elvét nyíltan kárhozható, közügyekben megállapodásnál a szenvedélynek helyt nem adott soha, s mert azokkal, kik a kiegyenlítést jog feladásnak s a nemzet függetlenségén ejtett sérelemnek kikiáltották egy véleményen soha nem volt.

Murányi polgári tevékenysége közéletünk három korszakára esik. Első korszaka az aristokratiko-feudalis rendszer fénykorába, másodikika ezen rendszer bukásának, harmadika a népjog diadalának idejére esik. Ezen korszakok megyci életünk fénylő, szünetelő s újra ébredő korszakaival azonosak.

Murányi egészen a megye embere volt. Nyilvános életének első s utolsó cselekménye e megye jólétének szentelve volt, s még ezen magas állása is melyet végszakában elfoglalt ha nem is a megyéből folyt ki, de mint alkotmányos tényező ennek kiegészítését képczé. Tevékenységét annyira a megyének szánta, hogy még azon megtisztelő kitüntetést is, mely szerint polgártársai őt bizalmukkal megajándékozva képviselővé meg választani akarták, magától ismételve elutasítá. Alig van honunkban tisztviselő ki a megyei ügyek vezetésében nálánál ügyesebb vagy belátóbb volna. Szóval Murányi élete a megye életével szorosán egybeforrt, és személye a megyei élet különböző változásainak mint egy képviselője volt.

Az 1848 év előtti megyék a kiváltságok alapján álló ősi alkotmány mellett, a sok sérelnck orvoslására s az idegen kormány cselekményeinek ellenőrzésére irányzott törekvésekben, valóban az alkotmányosság véd-bástyáit képezték. Az alkotmányt a nemzet akarásával ellenkező hatalom jogtalan megtámadásai ellen a megyék védbástyáin át gyakran megvédeni kellett.

Ez időben a törvényhozásban közvetlen befolyás, s az ugynevezett vis inertiae a nemlegesség a megyei védbástyák egyes falai voltak.

Az 1848. évi 5. törvényezikk, mely a megyéknek a törvényhozásbani jogát megszünteté, s e helyett a nép-képviselést felállítá, halálos csapás volt a megyék életére, mely után életerős intézménynyé többé nem fejlődhetnek. Élettelen vázakká lettek, melyek szintugy mint az egekig érő hajdani orias Gigansok legyözetésük után többé föl nem támadhatnak.

A vis inertiae negatio nemleges tér, mulasztásra elhagyásra és legfeljebb veszteglésre vezet, de előrehaladásra ösztönt nem ad. A negatio ideje lejárt és midőn az előrchaladás jeleivel naponta találkozunk, midőn nincs nép mely a szabadelvű előre haladást zászlóira nem tűzte volna, midőn a legszélesb demokratiai alapra fektetett alkotmányunknál és a nyugat műveltségével folytonos érintkezésünknel fogva, elkülönítve a régi kiváltságok választott népe többé nem lehetünk, akaratos öngyilkoság nélkül a megyei védbástya szárnyai alá többé

nem vonulhatunk. E védbástyát tehát a törvény s a korszellem egyiránt lerontotta.

De e védbástyákra most már szükségünk sincs.

A népfenségi jog leghatalmasb nyilatkozománya a parlamentarismus, az egyesülési jog, — szabadsajtó, — szóállásszabadság, — honvédség, — teljes nyilvánosság és esküdtszék, melyeknek már jelenleg birtokában vagyunk, és részben a közel jövőben birtokában leendünk, de melyeket a régi kiváltságos megyék mellett nélkülözni kényszerültünk, alkotmányos szabadságunknak minden esetre hatalmasb és bevehetlenebb védbástyáit képezik.

Mihelyt meggyőződve vagyunk arról, hogy alkotmányunknak a rendi képviselőlet korszakában a megyékben fenállott bástyái az 1848-ik évi törvények által szétromboltattak, és hogy ezen védbástyákra most már szükségünk nincsen, elenyészik az ok arra: hogy csakis a multak emléke iránti kegyeletből a megyei törvényhatóságok fentartása mellett pálczát törjünk.

Szabadságunk védbástyája a népfenség, s ennek nyilvánulása a parlament.

Nem a megye, hanem gyors, részrehajlatlan igazság kiszolgáltatás, és czélszerű közigazgatás a kor szükségét képezi.

A megyével szemben óhajtásunk legfeljebb az lehet: hogy a helyi érdekek organuma legyen.

Ez elvek Murányi meggyőződésével, kinek nyilvános élete a megye különböző változásait mintegy személyesíté, azonosak voltak.

VI.

Hosszura terjedt előadásomat bevégezni sietek.

Murányi személye körünkbe nem tér többé vissza, de elvei s szelleme e teremben és körünkben hátramaradtak.

Ezen elvek a szabadelvű előrehaladást képviselik.

Murányi a zászló-vívő volt s elvei voltak a zászló, mely alá nagy többségben régóta, s mindenkor készséggel gyülekez-

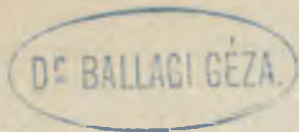
tünk, mely alatt a közügyek terén annyi csatát vívtunk, és becsületünkre való győzelmeket arattunk.

A zászlóvivő fájdalom nincs többé; de a zászló gyanánt szolgáló elvek s a szellem még fenállanak. Férfias arczképe, honi jeles képvisőnk Kovács Mihály műve, melyet a megyei közönség megbizásából e mai napra készíte, gyűlési teremünk falára kifüggesztve van. A személy helyettesítője ez arczkép az elvek, s a szellem, melyek utána köztünk fenmaradtak legyenek az összetartó kapocs. Ragadjuk meg az alkalmat tömörüljünk ezek alatt most erősebben mint azelőtt. Tegyük a hon és isten előtt erős fogadást; hogy e zászlót meggyőződésünk zászlóját elhagyni nem fogjuk.

Ha az ügy szentsége, s nem a személy szeretete vezényelte lépteinket úgy a jövőtől nincs mit tartani; s az utókor megismerőleg mondani fogja: hogy a meggyőződés emberei voltunk.

Előadásom végéhez értem. Forduljunk még egyszer hálaival és kegyelettel a dicsőült emlékéhez. Példája megtanít minket arra, miképen kell a közjóért működni s ha szükség szenvedni. Legyen emlékezete áldott; és örökös mert Horac szavai szerint:

Dignum laude virum Musa vetat mori.

32

[Faint, illegible markings or bleed-through at the bottom of the page]

